

ON FUNCTIONAL GRAMMAR IN TEACHING GERMAN. FORMULAIC PHRASES

Maria Muscan

Assoc. Prof., PhD, „Ovidius” University of Constanța

Abstract: This paper aims to describe general aspects of the functional grammar of German language, emphasizing idiomatic expressions and chunks. As any other language, German offers a specific vocabulary and a certain set of grammar rules providing a kit for speakers to use when communicating a speech act. The paper focusses on three components for the social act of communication: intention, linguistic instruments and realization.

Keywords: foreign language acquisition, German as a foreign language, functional grammar, descriptive grammar, idioms/chunks

Pentru a învăța o limbă străină este necesară cunoașterea și înțelegerea particularităților ei formale, a funcțiilor și sensurilor ei. Teoreticienii didacticii limbilor străine recomandă un număr de ca. 600 de ore de studiu pentru a ajunge la nivelul de competență C2, reprezentând abilitatea de comunicare a vorbitorului nativ. Această dimensionare are la bază multe variabile (motivația personală, numărul de ore de studiu individual sau instituțional, vârsta, experiența de învățare etc.) și trebuie înțeles ca atare. Pentru ca un student, care la începutul primului semestru nu are cunoștințe prealabile de limbă străină (germană), și care dorește să o folosească în profesia aleasă, este necesar un nivel minim de B2/C1. Un calcul elementar demonstrează că acest desiderat este realizabil în cele 6 semestre de studii de licență (Bachelor) doar dacă sunt alocate cel puțin șapte ore pe săptămână cursurilor practice. O privire rapidă asupra planurilor de învățământ ale facultăților de profil românesc arată că acest număr de ore nu este la dispoziția niciunor studenți, indiferent de nivelul de competență lingvistică pe care îl au la începutul studenției.

În cele ce urmează voi face referire la învățarea limbii germane ca limbă străină, întrucât specializarea de studii de germanistică din România se confruntă cu o situație specială. În ultimul deceniu, nivelul de competență la limbă germană a candidaților la filologie germană a scăzut progresiv, ajungând să fie înscriși chiar începători. O nouă metodologie de predare și învățare a limbii a trebuit construită din mers. Disciplinele din planurile de învățământ trebuiau corelate astfel încât să asigure, pe de o parte, dezvoltarea competenței lingvistice în germană, iar pe de altă parte, achiziția unei gramatici și a unei literaturi funcționale.

Lucrarea de față se va ocupa doar de construcțiile cu formă fixă din perspectiva gramaticii funcționale, predate de-a lungul a șase semestre. De interes sunt aspecte ale limbii germane ca limbă străină, urmărind specificitatea comunicării în limba străină. Pentru a exemplifica demersul acesta vom aminti aici metafora lui L. Wittgenstein, care compara funcțiile cuvintelor cu uneltele dintr-o trusă de lucru. În aceasta se găsesc: un ciocan, un clește, un fierăstrău, cuie, lipici etc., toate aceste instrumente având funcții specifice, la fel ca și funcțiile pe care cuvintele le au, atunci când sunt folosite pentru a realiza o intenție de comunicare, un act de vorbire.

Limba germană, ca orice limbă, este un mijloc de comunicare, care face posibilă înțelegerea interumană. Întrebarea este, însă, prin ce mijloace reușesc limbile în general, și germana în special, să realizeze acest lucru. Răspunsul îl dă lingvistica. Aceasta descrie și explică formarea diferitelor elemente din care este construită o limbă, în ce legătură se află acestea, cum și prin ce modalități transmit ele un anumit sens, și ce acte de vorbire realizează.

Pornind de la întrebarea *Ce este o gramatică funcțională?*, căutăm răspunsul în literatura de specialitate, care diferențiază între următoarele definiții pentru conceptul de *gramatică*:

- Gramatica este totalitatea sistemului de forme care stă la baza unei limbi. Acest sistem reflectă regularitățile specifice limbii respective.

- Gramatica este o carte/ un manual ce cuprinde acest sistem într-un scop pedagogic.

- Gramatica este nivelul de cunoștințe de limbă, pe care le are cineva care învață acea limbă. Aceste cunoștințe sunt în strânsă legătură cu gramatica înțeleasă ca sistem de forme și sensuri, ea dezvoltându-se pe parcursul învățării.

- Gramatica este un model descriptiv al sistemelor sau componentelor unei limbi (de ex. vocabular, structuri). Există diferite modele lingvistice, fiecare urmărind alte priorități ale limbii, astfel ele neputând fi folosite în totalitate în învățarea limbii germane ca limbă străină.

Vom alege definiția gramaticii ca sistem al tuturor mijloacelor lingvistice, ale formelor lor și a regulilor și interacțiunilor lor funcțional-pragmatice. Gramatica stă, așadar, la baza realizării lingvistice a unei intenții de comunicare. Dacă intenția de comunicare este de a ruga pe cineva să deschidă fereastra, întrebarea este ce *instrumente* sunt puse la dispoziție de gramatică pentru a realiza acel act de vorbire?

Această definiție este completată de către teoreticienii gramaticii limbii germane ca limbă străină (*Deutsch als Fremdsprache*) cu conceptele precum **intenția de comunicare** (*Mitteilungsabsicht*), respectiv **actul de vorbire** (*sprachliche Handlung*).

Prin intermediul unui act de vorbire, vorbitorul intenționează să obțină o reacție din partea interlocutorului: acesta poate fi convins, de exemplu, să facă o acțiune, i se poate explica sau descrie un lucru, un proces, un concept etc. Acestea sunt denumite de către lingviști intenții de comunicare. În funcție de fiecare intenție vor fi alese atât cuvintele, cât și modalitățile de combinare a lor.

Într-un act de vorbire întotdeauna se va reflecta

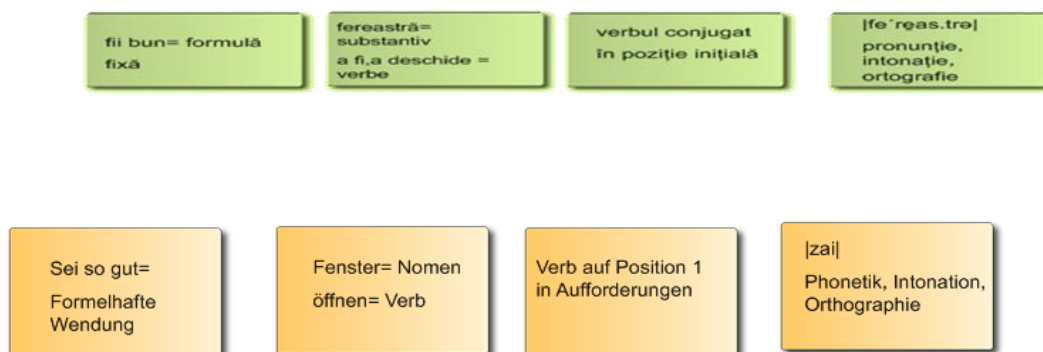
- cine/ce face o acțiune/ de la cine sau de la ce entitate pornește acțiunea,
- ce acțiune face persoana/entitatea,
- asupra cui se răsfrânge acțiunea,
- în ce circumstanțe are loc acțiunea.

Aceste roluri semantice sunt reprezentate la nivel sintactic de funcțiile subiect, predicat și complemente. Vorbitorul, însă, va trebui să știe ce anume dorește să transmită, este primul pas către o interacțiune reușită.

Comunicarea autentică se petrece în contexte clar definite, fiind un act social. Pentru realizarea ei sunt necesare instrumente lingvistice, care transformă intenția în comunicare propriu-zisă, distingându-se trei componente: intenția, instrumentele, realizarea.

Să analizăm exemplul *Fii bun/ă și deschide fereastra*. Pentru a formula enunțul/intenția comunicativă se vor folosi instrumente lingvistice din patru categorii diferite: construcțiile cu formă fixă, cuvinte cu sau fără flexiune, reguli gramaticale, fonetică și ortografie.

Mai jos redăm instrumentele necesare realizării aceleiași intenții de comunicare în limba română și germană.

De unde va ști, însă, studentul ce cuvinte din lexicul bogat al limbii germane trebuie să aleagă și care sunt regulile de aranjare ale acestora într-o frază sau cum să le pronunțe sau scrie? Toate răspunsurile sunt date de noua metodologie de predare și învățare a gramaticii funcționale, care are la bază necesitatea de comunicare ca act social.

Competența de comunicare într-o limbă străină presupune, pe lângă selectarea anumitor mijloace lingvistice frecvente, și folosirea lor adecvată și corectă. Participanții la actul comunicațional sunt atenți atât la conținutul mesajului, cât și la felul în care acesta este transmis, acest lucru incluzând atât mijloacele verbale, cât și pe cele non-verbale. Așadar, participanții unui dialog nu aleg din dicționar niște cuvinte pe care apoi le înșiră de-a valma. Si nici nu pot găsi echivalențe 1:1 din limba lor maternă, deoarece se vor vedea puși în fața unor dificultăți ce derivă din sisteme lingvistice diferite. Trebuie precizat aici doar principiul parantezei verbale în sintaxa limbii germane, potrivit căruia predicatul nominal se desparte, verbul auxiliar conjugat rămânând pe poziția a doua (obligatoriu), iar verbul neconjugat trecând pe ultima poziție. Astfel, propoziția *Eu trebuie să merg mâine la medic*, va fi în limba germană *Ich muss morgen zum Arzt gehen*. O echivalare 1:1 din germană în română ar fi *Eu trebuie mâine la medic să merg*, iar din română în germană *Ich muss gehen morgen zum Arzt*.

Construcțiile idiomatice se regăsesc sub diferite denumiri în literatura germană de specialitate. Ele sunt cunoscute ca *Phraseologismus*, *Redewendung*, *komplexe Einheit*, *Chunk*, *Wortverbindung*, *Phrasem*, *Kollokation*, *Nomen-Verb-Verbindung*, *Idiom*, *Routineformel*, *Funktionsverbgefüge*, *Sprichwort* etc.

Aspectul important pentru gramatica funcțională a limbii germane este capacitatea lor de a fi aplicate în comunicare ca o formulă matematică. Din această perspectivă se disting cinci caracteristici.

Prima caracteristică se referă la componența multiplă a expresiilor cu formă fixă, însemnând că toate sunt compuse din cel puțin două cuvinte.

Poftă bună.	Guten Appetit!
Cu stimă	mit freundlichen Grüßen
Ce-ai spus?	Wie bitte?
Noroc! ¹	Prosit!
a pune o întrebare	eine Frage stellen

A doua caracteristică reflectă caracterul idiomatic al acestor expresii. Construcțiile idiomatice au într-adevăr mai multe elemente, dar sensul lor este unul singur și nu este format

¹ Unele construcții pierd uneori un cuvânt sau mai multe, rămânând doar unul în uz. Cu toate acestea ele sunt considerate construcții cu componență multiplă.

din suma elementelor. Caracterul idiomatic al formulelor fixe poate deosebi între grade idiomatice diferite: formule idiomatice totale (vollidiomatische Wendungen), formule idiomatice parțiale (teilidiomatische Wendungen), formule non-idiomatice (nichtidiomatische Wendungen).

➤ Formule idiomatice totale (vollidiomatische Wendungen)

În construcția *a face din țânțar armăsar* (*aus einer Mücke einen Elephanten machen*) nu este vorba nici despre insecte și cai în limba română, nici despre muște sau elefanți în limba germană. Sensul acestei construcții este de a exagera. Constatăm, așadar, cum cuvintele acestei sintagme și-au pierdut sensul propriu pentru a crea împreună unul nou, foarte diferit de sensurile cumulate ale fiecărui cuvânt în parte.

➤ Formule idiomatice parțiale (teilidiomatische Wendungen)

Aceste construcții păstrează de obicei sensul propriu al câte unui cuvânt. Expresia *A alerga ca un nebun* (*wie verrückt rennen*) nu înseamnă că cineva este nebun, dar înseamnă totuși că el aleargă.

➤ Formule non-idiomatice (nichtidiomatische Wendungen)

Construcțiile ale căror sens se deduce din sensul propriu al fiecărei componente sunt așa-numitele formule non-idiomatice de tipul *cineva udă florile* (*Jemand gießt die Blumen*). Sunt cele mai lesne de înțeles, dar și cele care nu sunt receptate ca fiind totuși formule.

A treia caracteristică regăsită la aceste expresii este dată de fixitatea lor. Componentele unei construcții fixe (ale unei sintagme, expresii idiomatice) sunt foarte strâns legate și nu pot fi înlocuite cu alte cuvinte. O dificultate deosebită au cei care învață o limbă străină atunci când trebuie să găsească combinația firească de cuvinte într-o asemenea situație. Unui vorbitor nativ de limbă română nu-i va fi greu să folosească corect sintagma *a face facultatea la fără frecvență*, dar cuiva care învață româna ca limbă străină îi va fi extrem de dificil, pentru că, dacă își va traduce această sintagmă în limba maternă, va înțelege că trebuie să construiască o clădire, în care va funcționa o facultate. Privind acum din perspectiva românului care învață germana ca limbă străină, putem spune că și acestuia îi va fi greu să înțeleagă propoziția *Meine Rosen sind eingegangen* (*Trandafirii mei s-au ofilit*) deoarece verbul german *gehen* (participiu trecut *gegangen*) înseamnă *a merge*. În această situație explicația furnizată de gramatica funcțională lămurește studentul cu privire la folosirea prefixului verbal *ein*, care va modifica sensul propriu al cuvântului. Astfel verbul *gehen* înseamnă *a merge*, dar verbul *eingehen* înseamnă *a se ofili*.

A patra caracteristică a expresiilor cu formă fixă este frecvența de folosire (*Gebräuchlichkeit*).

Construcțiile cu formă fixă folosite în mod frecvent de către vorbitorii nativi au, evident, un grad înalt de folosire. Vorbitorii nativi sunt obișnuiți să folosească anumite sintagme într-o combinație anume, fixă, fără a conștientiza vreo regulă în mod special. Acest lucru se întâmplă prin imitarea altor vorbitori, după o anumită perioadă de timp sintagma devenind uzuală datorită folosirii ei repetate.

Există avantaje evidente ale învățării construcțiilor cu formă fixă într-o limbă străină. Primul constă în aceea că vorbitorul își satisface rapid nevoia de comunicare, apoi se simte în siguranță, pentru că știe că a fost înțeles. În al treilea rând trebuie amintită economia lingvistică, precum și eficiența acesteia. Mai departe, vorbitorul nu riscă să facă greșeli și astfel să nu fie înțeles. Nu în ultimul rând este importantă și dovada apartenenței la un anumit grup social.

În fine, a cincea caracteristică a expresiilor idiomatice e dată de coerența fonologică (Phonologische Kohärenz) a acestora. Astfel, cuvintele cheie dintr-o sintagmă sunt pronunțate mai repede, mai apăsător, în interiorul sintagmei neexistând pauze.

Manualele de limbă germană ale ultimului deceniu se bazează pe acest model de reprezentare gramaticală. Gramatica funcțională s-a dovedit a fi foarte utilă pentru studiul limbii germane, deoarece explică componenta pragmatică a învățării ei bazată pe strategii de acțiune ca acte de comunicare.

BIBLIOGRAPHY

- 1) Funk, H./Koenig, M. (1991): Grammatik lehren und lernen. Langenscheidt. Berlin, München etc
- 2) Glaboniat, M./ Müller, M./ Rusch, P./ Schmitz, H./ Wertenschlag, L. (2015): Profile Deutsch. Gemeinsamer Europäischer Referenzrahmen. Klett-Langenscheidt. München.
- 3) Muscan, Maria (2019). Gramatica funcțională a limbii germane – Nivelurile de competență A1 și A2/ Deutsche Grammatik DaF. Das A1- und A2 – Kompetenzniveau. Vol.1. Ovidius University Press. Constanța.
- 4) Sandu, Doina (2008): Gramatica limbii germane: norme-excepții-comunicare. București, Editura Universitară.